

بررسی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی در دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستا های شهرستان اراک

محمد مهدی باقری^۱، مجتبی رفیعی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، گرایش توسعه و پیشرفت شهری و روستایی دانشگاه پیام نور، اراک، ایران

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور، اراک، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف «بررسی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی» (مورد مطالعه دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک)، انجام شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، از نوع پژوهش های اکتشافی است. جامعه آماری پژوهش مدیران دهیاران و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک که شامل ۳ بخش مرکزی، معصومیه، ساروق (۹۴ روستا) به تعداد ۳۰۲ نفر شورا به علاوه ۹۱ نفر دهیار هستند. از این تعداد ۹۱ نفر دهیار که ۳ نفر از دهیاران همزمان دو روستا را تحت مدیریت داشتند و با استناد به جدول مورگان، ۱۸۱ نفر به عنوان نمونه به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شد. در این تحقیق برای بررسی روابط بین اجزاء مدل از مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شد و نتایج بدست آمده از آزمون تحلیل عاملی نشان داد که: نتایج بدست آمده از آزمون تحلیل عاملی نشان داد که مشارکت شهروندان، مبارزه با فساد، عدالت طلبی، دولت محوری، کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله، شفافیت و پاسخگویی، نظارت، مدیریت اقتصادی و قانونگرایی به ترتیب مهم ترین مؤلفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک بودند.

کلمات کلیدی: حکمرانی خوب، توسعه روستایی، دهیاری، حکمروایی، مدیریت روستایی،

بیان مسئله

وجود نظام مدیریت و تشکیلات متناسب در کنار دیگر عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، یکی از عوامل مؤثر در توسعه روستایی به شمار میرود. زیرا مدیریت، مهمترین عامل در حیات، رشد و بالندگی یا مرگ یک جامعه است و روند حرکت را از وضع موجود به سوی وضع مطلوب کنترل میکند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱). بر این اساس توجه به ساختار مدیریت در جوامع روستایی یکی از موضوعات اساسی در تحلیل مسائل روستایی کشور است (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱). اهمیت موضوع مدیریت روستایی تا حدی است که چمبرز هیچ عاملی را در موفق نشدن برنامه ای توسعه روستایی مهمتر از نبود درک صحیح از مدیریت روستایی نمیداند (چمبرز، ۱۳۷۶: ۲۳۰)، اما در نیم قرن اخیر مدیریت متمرکز و دولتی با توجه به پراکنش گسترده و تفاوت های مختلف و فاحش در ایران دارای توجیه نبوده و تاکنون موفقیتی چشمگیری نداشته است؛ لذا ضرورت دارد در برنامه ریزی توسعه روستایی به کارگیری الگوی مدیریت محلی و روش مشارکتی، به عنوان محور مطالعات و برنامه ریزی توسعه روستایی توجه شود (استعلاجی: ۱۳۹۱، ۲۴).

توجه به عملکرد خوب اقتصادی برخی از کشورها نشان دهنده حکمرانی خوب سازمانه ای آنها است مجموعه ای از روشها و شیوه های خاص است که اختلاف بین جوامع ایستا و جوامع شکوفا را نمایان می کند (بارکین^۱، ۲۰۰۰). حکمروایی میتواند در مقیاس های مختلف سیاسی، مدیریتی و اداری بین المللی، منطقه ای، ملی و محلی و سازمانی قابل پیگیری باشد. بر این اساس در دهه های اخیر در راستای پیاده سازی رویکرد برنامه ریزی مشارکتی در سطوح محلی، توجه به حکمروایی محلی افزایش یافته است؛ زیرا سازمانهای محلی از جمله انواع سازمانها میباشند که بر اثر تحول در شیوه های مدیریتی مورد توجه قرار گرفته اند. پایه و اساس سازمانهای محلی بر اصل ((حاکمیت مردم بر مردم)) بنا نهاده شده است (ژانگ^۲، ۲۰۱۰). در فرآیند نظریه های مربوط به نقش مردم و دولت در موضوع توسعه تشکیل سازمانهای محلی توسط اجتماعات محلی مورد تاکید قرار گرفته است تا سازمانهای محلی نقش فعالی را در توسعه و اداره امور محلی برعهده گیرند (قیداری و حاجیان، ۱۳۹۷: ۱۹۵).

حکمروایی روستایی یعنی این که مردم باید به سطحی از توسعه فردی دست یابند که به آنها امکان و انتخاب بر اساس خواسته های خود را بدهد. حکمروایی روستاییان اصطلاحی است برای توصیف هموار کردن راه مشارکت روستاییان برای تلاش در جهت دستیابی به اهداف توسعه روستایی (همان: ۱۹۵). حکمروایی محلی به کیفیت اداره امور محلی در مناطق روستایی اشاره دارد؛ مدیریتی که به وسیله شوراها و دهیاران به عنوان مدیران محلی قابل اجراست. بهطوری که با مشارکت مردمی و دخیل کردن مردم در فرآیند تصمیمگیری ها و تصمیم سازی ها و تعیین خواسته های محلی در جهت تحقق این خواسته ها در جامعه محلی قدم بر میدارند؛ بنابراین تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا و دهیاران روستایی زمینه مناسبی را برای تحقق حکمروایی خوب-چه در سطح شهر و چه در سطح روستا- فراهم آورده است (عظیمی آملی و همکاران؛ ۱۳۹۳: ۱۱۰). بنابراین حکمروایی محلی اعمال اقتدار سیاسی، اقتصادی و اداری در مدیریت امور جامعه محلی و شامل سازوکارها و جریان و نهاد هایی است که از طریق آنها شهروندان و گروهها علائق شان را ابراز و حقوق قانونی شان را اعمال میکنند. تعهدات شان را انجام میدهند و به تعدیل تفاوت هایشان میپردازند (قیداری و حاجیان، ۱۳۹۷: ۱۹۶).

در این راستا تحقق حکمرانی خوب به عنوان مفهومی جدید در مدیریت روستایی از آن جهت اهمیت دارد که نظام مدیریت در سالهای اخیر به دنبال پیاده کردن نقش پررنگ تری برای مشارکت مردم در تمامی سطوح کشور از جمله سکونتگاه های روستایی است. حکمرانی روستایی مجموعه ای از اقدامات است که افراد و نهادها اعم از خصوصی و دولتی از طریق آنها به مدیریت و اداره روستایی میپردازند. در واقع حکمرانی روستایی شامل نهادهای رسمی و غیررسمی و سرمایه اجتماعی ساکنان روستایی است که در نهایت باید شهروندان روستایی را قادر سازد تا از منافع شهروندی بهره مند شوند. زیرا حکمرانی خوب هر آنچه را که برای زندگی شهروندان لازم و ضروری است در اختیار میگذارد و از طریق آن است که شهروندان میتوانند از استعدادها و توانایی های خود در جهت بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خویش بهره گیرند. کاربرد این مفهوم در حوزه مطالعات و اقدامات در مناطق روستائی همراه با تاکید بر ویژگی ها و اصولی همچون ایجاد پیوند و همکاری میان بخشهای مختلف موثر بر توسعه، یکپارچگی در سیاستگذاری روستائی، همکاری میان قلمروها و محدودهای مدیریتی، افزایش توجه به مشارکت پایدار روستائیان، ترسیم اهداف و چشم اندازهای مشارکتی، توجه به مزیت های محلی و رقابتی، ظرفیت سازی و ارتقای توانمندی مقامات محلی و نظایر آن بوده است. (همان : ۱۹۶)

نوع نگرش در حکمروائی روستائی بسیار حائز اهمیت است، به طوریکه مردم گرائی، مشارکت و توسعه درونزائی از جمله ابعاد مهم آن است و حکمروائی روستائی با جهتگیری به سوی آرمانهای انسانی از طریق دسترسی به منابع، اعتبارات، خدمات پایه، اشتغال و فعالیتهای درآمد زاست .

حکمروایی روستایی بر این باور است که حاکمیت موثر به وسیله مجموعه های از سازمانها که مردم را در سرنوشت خود دخیل و درگیر می کنند، شکل می گیرد. مشارکت بخشی از مقوله دموکراسی است و در چارچوب روابط شهروندان، دولت و رابطه قدرت در جامعه شکل میگیرد. در اواخر دهه 1960 میلادی، نقش مشارکت در توسعه جوامع به عنوان موضوع اساسی مورد توجه تصمیم سازان و تصمیم گیران قرار گرفت. برای مشارکت مردم در توسعه و افزایش میزان مشارکت آنها روشهای مختلفی وجود دارد که از جمله آنها میتوان به تشکلهای و نهادهای مختلف اشاره کرد، با وجود این مهمترین و اصلی ترین شیوه بهره گیری از مشارکت فعال و همه جانبه مردم در روند توسعه، سازمانهای غیردولتی هستند که به عنوان بخش سوم در کنار بخش خصوصی (بازار) و دولت (عمومی) در اداره جامعه نقش دارند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰)

با عنایت به اینکه توسعه یک فرآیند تلقی می شود و دارای متغیرهای مختلفی است که بر یکدیگر تاثیر متقابل دارند و یکی از این متغیرها، مدیریت مشارکتی با شیوه حکمرانی خوب است که نیازمند توجه به اصول و معیارهای حکمروایی خوب در فرآیند مدیریت می باشد (قداری و حاجیان ، ۱۳۹۷ ، ۱۹۷)

بر این اساس هدف این پژوهش بررسی و تحلیل وضعیت موجود مدیریت محلی روستاها (دهیاری ها و شوراهای اسلامی) به لحاظ عملکرد با شاخصهای ۹ گانه حکمرانی خوب است. هر چند تاریخچه مدیریت نوین روستایی در ایران پس از تصویب قانون دهیاری های خود کفا هنوز به پایان دهه دوم خود نرسیده و قوانین ، مقررات ، آیین نامه ها و دستورالعمل های آن متعلق به ابتدای این راه می باشد و قطعاً نیاز به تبیین ، تغییر و به روز آوری دستورالعمل ها و قوانین بر اساس تجارب به دست آمده در این دو دهه امری ضروری به نظر میرسد ، اگر بپذیریم که شوراها و دهیاری ها را در روستا یک نهاد حاکمیتی هستند ، پس می توان بر اساس این شاخصها بررسی نمود که جایگاه مدیریت روستایی ایران در مبانی نظری حکمرانی خوب در جایگاهی قرار دارد .

شهرستان اراک که شامل ۳ بخش مرکزی (دهستان های داوود آباد ، امیریه ، امان آباد ، سده ، مشهد میقان ، حاجی آباد ، شمس آباد) ، معصومیه (دهستان های مشک آباد ، معصومیه) ، ساروق ، دهستان های ساروق و مشهدالکویه و ۱۹ هزار خانوار روستایی می باشد . با توجه به اینکه بعد از تاسیس دهیاری ها تغییرات زیادی در روستاها ایجاد شده

است. در این تحقیق محقق در نظر دارد به بررسی تحولات در روستاهای شهرستان اراک بپردازد، لذا پرسش های زیر برای این پژوهش متصور است:

- مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک شامل چه عواملی است؟
- اولویت بندی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک چگونه است؟

متدولوژی تحقیق

روش تحقیق: روش این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و بر حسب نحوه گردآوری داده ها از نوع تحقیقات توصیفی و بررسی همبستگی بین داده ها است.

جامعه آماری: جامعه آماری پژوهش مدیران دهیاران و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک که شامل ۳ بخش مرکزی، معصومیه، ساروق (۹۴ روستا) به تعداد ۳۰۲ نفر شورا به علاوه ۹۱ نفر دهیار هستند. از این تعداد ۹۱ نفر دهیار که ۳ نفر از دهیاران همزمان دو روستا را تحت مدیریت دارند.

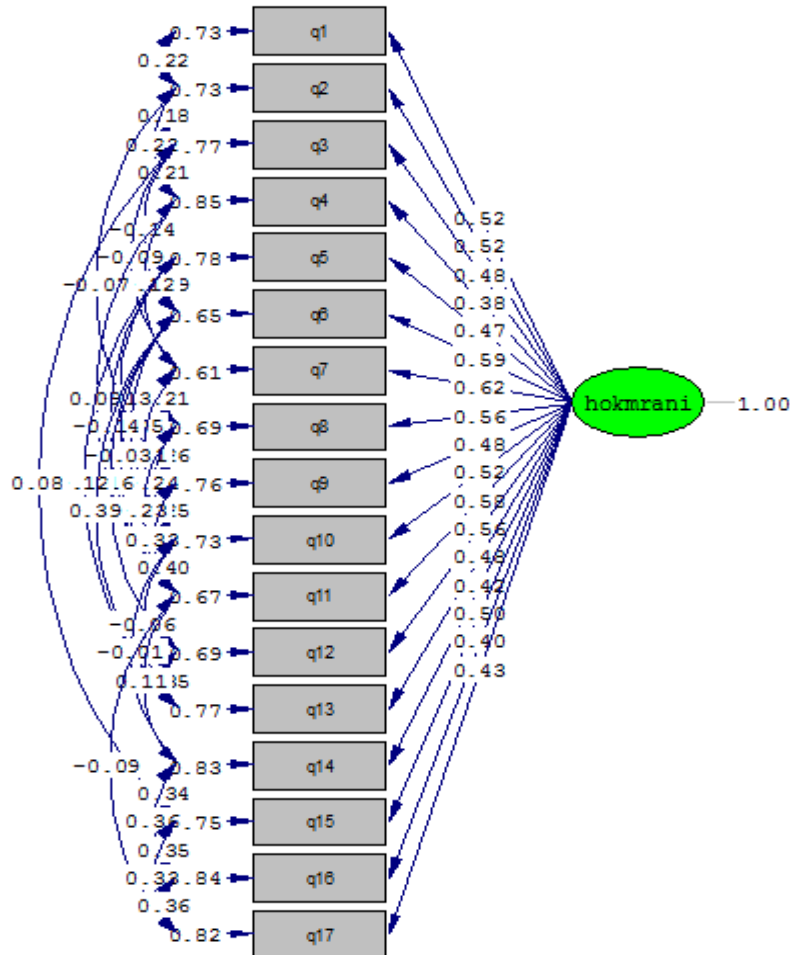
روش گردآوری اطلاعات: روش گردآوری مطالب بر روش میدانی بود.

ابزار گردآوری اطلاعات: بخش اول پرسشنامه به ویژگی های فردی و حرفه ای پاسخگویان و بخش دوم به وضعیت عملکرد دهیاری و شوراهای اسلامی در راستای شاخص های حکمرانی خوب **با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته**، اختصاص داده شد. (لازم به ذکر است بر حسب میزان، نوع و نحوه مسئولیت سوالات ویژه هر طیف هم طراحی خواهد شد) که با استفاده از طیف لیکرت ۵ تایی خیلی خوب، خوب، متوسط، ضعیف، خیلی ضعیف مورد سنجش قرار خواهد گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده ها: در این تحقیق برای بررسی روابط بین اجزاء مدل از مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شده است. در ضمن محقق از مدل یابی معادلات ساختاری در جهت تحلیل عاملی تأییدی بهره برده است. با استفاده از نرم افزار لیزرل^۳ برای تجزیه و تحلیل فرضیه ها استفاده شده است.

یافته ها

برآورد مدل تحقیق: وقتی داده های گروه نمونه به ماتریس همبستگی یا کوواریانس تبدیل شود و از سوی یک سری از معادلات رگرسیون توصیف گردد، آن مدل را می توان (با استفاده از یکی از چندین برنامه رایانه ای موجود) به منظور بررسی برازش آن در جامعه ای که نمونه از آن بیرون آمده است، تحلیل کرد. برآوردهایی از پارامترهای آن مدل (ضرایب مسیر و جمله های خطا) و چندین اندازه برای برازندگی آن را با داده های نمونه به دست می دهد (هومن، ۱۳۸۴، ۳۵). در نمودار زیر مدل استاندارد که با استفاده از نرم افزار لیزرل بدست آمده، نشان داده شده است.

Chi-Square=161.86, df=83, P-value=0.00000, RMSEA=0.063

نمودار (۱) مدل ضرایب استاندارد شده تحقیق با استفاده از نرم افزار لیزرل

نمودار (۱)، ضرایب استاندارد را برای مدل اندازه گیری (ضرایب استاندارد برای سوالات و متغیرهای مربوط به آنها) و مدل ساختاری (ضرایب مسیر برای مسیرهای مطرح شده در مدل در بین متغیرها) نشان می‌دهد. بارهای استاندارد شده از اهمیت زیادی در تفسیر نتایج تحلیل عاملی برخوردارند. این بارها نشان‌دهنده همبستگی بین هر متغیر مشاهده گر (سوالات) و عامل‌های مربوط به آن است.

ارزیابی تناسب مدل: بعد از مدل سازی و تخمین پارامترهای آن، اولین سوال اساسی که مطرح می‌شود این است که آیا مدل اندازه‌گیری، مدل اندازه‌گیری مناسبی می‌باشد یا خیر. پاسخ به این سوال تنها از طریق بررسی برازش امکان پذیر است. منظور از برازش مدل این است که تا چه حد یک مدل با داده‌های مربوطه سازگاری و توافق دارد (کلانتری، ۱۳۸۸، ۱۲۷). اندازه‌های برازندگی برای یک مدل از طریق مقایسه ماتریس کوواریانس برآورد شده برای جامعه (براساس مدل، آن گونه که از سوی پژوهشگر مشخص شده است) با ماتریس کوواریانس نمونه که از روی داده‌ها محاسبه شده است به دست

می‌آید (هومن، ۱۳۸۴، ۳۹). وقتی گفته می‌شود مدل با یکسری داده‌های مشاهده شده تناسب دارد، که ماتریس کوواریانس ضمنی مدل با ماتریس کوواریانس داده‌های مشاهده شده هم ارز (معادل) باشد، عبارتی ماتریس باقیمانده و عناصر آن نزدیک صفر باشد.

وقتی یک مدل دقیقاً مشخص می‌شود و دارای ویژگی‌های همانندی باشد، و برآورد و آزمون آن امکان پذیر گردد، در این صورت برای ارزشیابی برازندگی آن راه‌های زیادی وجود دارد که مهمترین آنها در زیر آورده می‌شود:

مهم‌ترین شاخص تناسب مدل آزمون مجذور کای (χ^2) است. البته از این آزمون متضمن رعایت یکسری مفروضاتی است که در برخی مواقع امکان نقص این مفروضات وجود دارد. وقتی حجم نمونه برابر با ۷۵ تا ۲۰۰ باشد، مجذور کای یک اندازه معقول برازندگی است. اما برای مدل‌های با حجم نمونه بزرگ‌تر، مجذور کای تقریباً همیشه از لحاظ آماری معنادار است. علاوه بر این، مجذور کای تحت تاثیر مقدار همبستگی‌های موجود در مدل نیز است، هر چه این همبستگی‌ها زیادتر باشد، برازش ضعیف‌تر است. به همین دلیل برای برازش مدل‌ها، اندازه‌های دیگری توسعه یافته است.

با توجه به مطالب فوق جهت ارزیابی برازش مدل این تحقیق از شاخص‌هایی همچون کای دو بر درجه آزادی (χ^2/df)، آماره شاخص ریشه میانگین مجذور خطا (RMSEA^۴)، P-Value، شاخص CFI استفاده شده است.

جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)، این اندازه که به صورت اعشاری گزارش می‌شود، مبتنی بر پارامتر غیر مرکزی^۵ است. این شاخص برای مدل‌های خوب برابر با ۰/۰۵ یا کمتر است. مدل‌هایی که RMSEA آن‌ها ۰/۲۰ یا بیشتر باشد، برازش ضعیفی دارند.

شاخص برازندگی تطبیقی (CFI^۶)، اگر این شاخص بزرگتر از ۰/۱ باشد برابر با ۰/۱ و اگر کوچکتر از صفر باشد برابر با صفر قرار داده می‌شود و همانند شاخص‌های قبلی چنانچه مقدار این کسر بین ۰/۹۰ تا ۰/۹۵ باشد قابل قبول تلقی می‌گردد. در حالی برخی از پژوهشگران نقطه برش ۰/۷۰ را به کار می‌برند.

یکی دیگر از شاخص‌های عمومی برای به حساب آوردن پارامترهای آزاد در محاسبه شاخص برازش، کای اسکور بهنجار یا نسبی است که از تقسیم ساده مقدار کای اسکور بر درجه آزادی مدل محاسبه می‌شود که اغلب مقادیر بین ۲ تا ۳ را برای این شاخص قابل قبول می‌دانند با این حال دیدگاه‌ها در این باره متفاوت است.

از میان شاخص‌های برازندگی به گونه کلی RMSEA به عنوان یک شاخص مطلوب و CFI به عنوان بهترین شاخص در نظر گرفته می‌شود. شاخص‌های برازندگی به گونه کلی در دامنه بین صفر و یک قرار داده می‌شود. ضرایبی که بالاتر از ۰/۷۰ باشد قابل قبول در نظر گرفته می‌شود، هر چند این نیز مانند سطح، $P = 0/05$ ، اختیاری است (هومن، ۱۳۸۴، ۴۰).

شاخص‌های ارائه شده و مقایسه آن با مقدار مطلوب برای یک مدل برازش یافته، نشان از برازش مناسب مدل دارد. نکته قابل توجه در برازش مدل این است که، در حالی که برازش مدل ساختاری آن مدل را تایید می‌کند، هرگز ثابت نمی‌کند که آن مدل، یگانه مدل معتبر است.

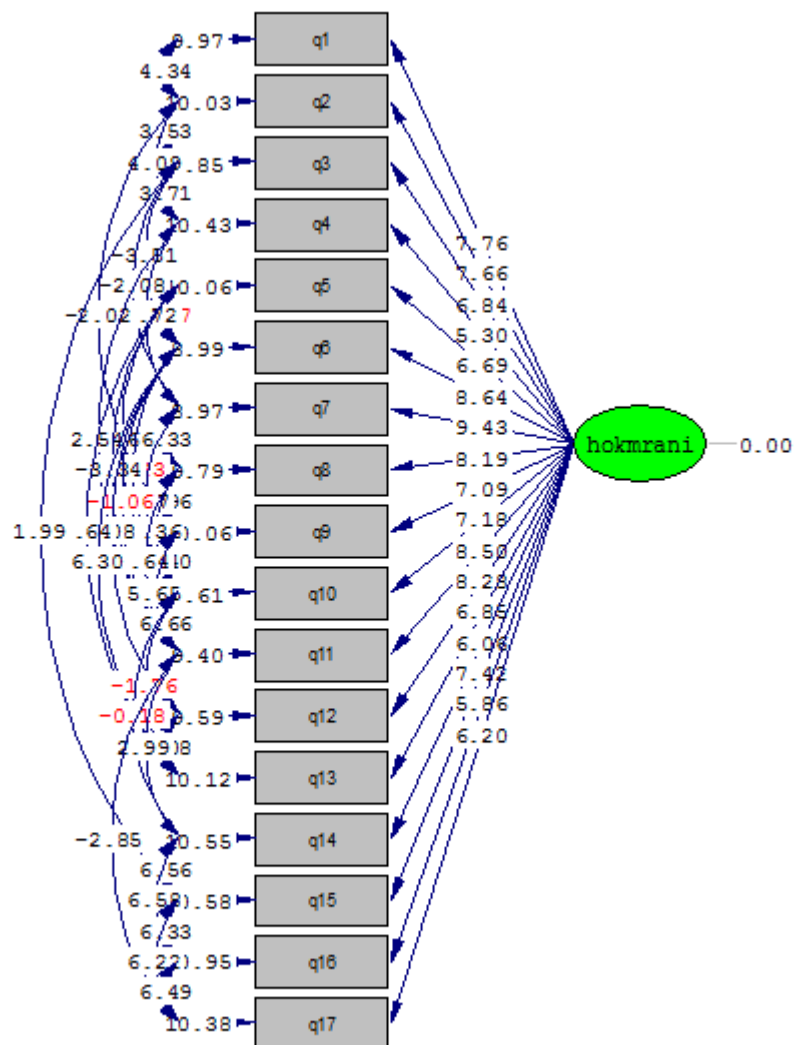
نتایج تحلیل عاملی: در این قسمت به بررسی معنادار بودن اعداد به دست آمده مدل می‌پردازیم؛ در رابطه با معنی‌داری اعداد، باید گفت از آنجایی که در این تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۵ یا خطای ۰/۰۵ بدنبال آزمون فرضیات هستیم، برای آزمون t اعدادی معنادار خواهند بود که بزرگتر از ۱/۹۶- و ۱/۹۶+ باشند. به این معنی که اگر در آزمون t عددی بین ۱/۹۶- و ۱/۹۶+ باشد، بی‌معنا خواهد بود. در مدل زیر (نمودار ۴-۵) اعداد بدست آمده برای آزمون t معنادار هستند و

4 Root Mean Square Error of Approximation

5 Non centrality Parameter

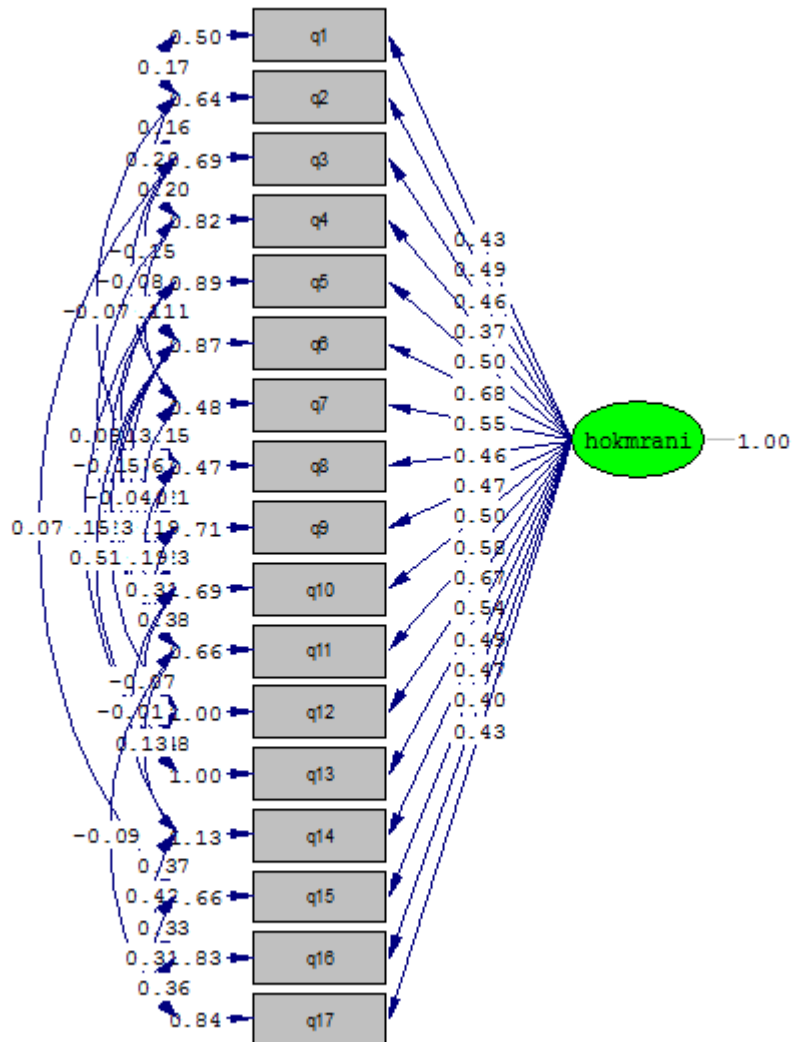
6 Comparative Fit Index

می‌توان به بررسی روابط علی (شاخص‌های اندازه‌گیری با متغیر مکنون) و اثرات (متغیرهای مکنون با هم) با توجه به موارد ذکر شده در جداول و نمودارهای بالا، مدل از نظر شاخص‌های تناسب در وضعیت مناسبی قرار دارند. ماتریس لامبدا λ یکی از چهار ماتریس مهم معادلات ساختاری است که برای برقراری رابطه میان متغیرهای مکنون درون زا و مشاهده‌گر (سوال)‌های مربوط به آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. که در نمودار (۲) متغیرهای مکنون برونزا با متغیرهای مشاهده‌گر (ماتریس لامبدا λ) رابطه برقرار می‌کنند.

نمودار (۲) مدل ضرایب تی تحقیق با استفاده از نرم افزار لیزرل

از این رو با توجه به مدل در حالت اعداد معناداری (نمودار ۳) و مدل تخمین استاندارد (نمودار ۴) به تحلیل عاملی می‌پردازیم.

Chi-Square=161.86, df=83, P-value=0.00000, RMSEA=0.063

نمودار (۳) مدل ضرایب غیراستاندارد با استفاده از نرم افزار لیزرل

این تخمین مدل را در حالت تخمین غیراستاندارد نشان می‌دهد. در حالت غیراستاندارد ضرایب رگرسیونی همگن نشده‌اند و قابلیت مقایسه میان آن‌ها وجود ندارد.

جدول (۴-۵) مقادیر ضریب t و آماره t مدل

عامل فرعی	آیتمها	بار عاملی	t
شفافیت و پاسخگویی	Q1	۰/۵۲	۷/۷۶
نظارت	Q2	۰/۵۲	۷/۶۶
اثر بخشی دولت	Q3	۰/۴۸	۶/۸۴
کیفیت تنظیم مقررات	Q4	۰/۳۸	۵/۳۰
حاکمیت قانون	Q5	۰/۴۷	۶/۶۹
کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله	Q6	۰/۵۹	۸/۶۴
مشارکت شهروندان	Q7	۰/۶۲	۹/۴۳
دولت محوری	Q8	۰/۵۶	۸/۱۹
توسعه اجتماعی	Q9	۰/۴۸	۷/۰۹
مدیریت اقتصادی	Q10	۰/۵۲	۷/۳۱
عدالت طلبی	Q11	۰/۵۸	۸/۵۰
مبارزه با فساد	Q12	۰/۵۶	۸/۲۸
شایسته سالاری در انتصاب کارگزاران حکومتی	Q13	۰/۴۹	۶/۸۵
نظارت بر عملکرد و اطمینان از صحت عمل دستگاهها	Q14	۰/۴۲	۶/۰۶
قانون گرایی	Q15	۰/۵۰	۷/۴۲
بهبود مستمر نظام و ساختار دولتی	Q16	۰/۴۰	۵/۸۶
مشارکت مردم در تصمیم سازی و تصمیم گیری در عرصه ملی و جهانی	Q17	۰/۴۳	۶/۲۰

طبق جدول (۱) بار عاملی همه عامل ها بالاتر از ۰/۴ می باشد.

در حالت تخمین استاندارد بارهای عاملی نشان داده می شود، هر چه بار عاملی بزرگتر و به عدد یک نزدیکتر باشد، یعنی متغیر مشاهده شده (سؤال) بهتر می تواند متغیر مکنون یا پنهان را تبیین نماید. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۵ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می شود. بار عاملی بیشتر از ۰/۵ باشد مطلوب است.

در حالت معنی داری نیز باید ارزش t (ضریب مسیر در حالت معنی داری) بیشتر از مقدار ۱/۹۶ باشد تا رابطه بین هر سؤال و متغیر مورد نظر معنی دار باشد. ارزش t برای همه سؤالات بیشتر از مقدار ۱/۹۶ بدست آمده لذا رابطه بین سؤالات و متغیر مورد نظر معنی دار بوده و بنابراین سؤالات تبیین کننده مناسبی برای متغیر مورد نظر هستند.

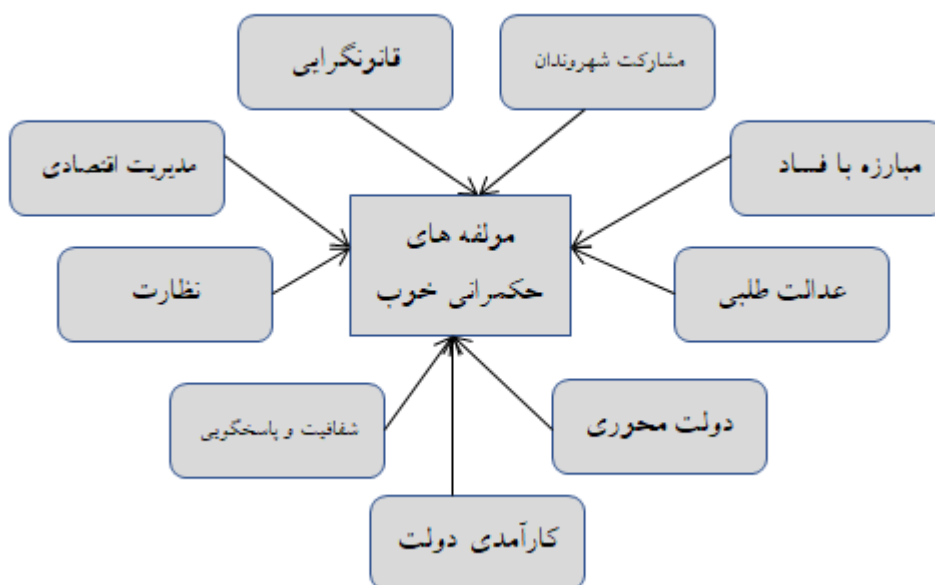
رتبه بندی عوامل بر اساس بار عاملی

جدول (۲) رتبه بندی عوامل بر اساس بار عاملی

عامل فرعی	آیتمها	بار عاملی	t
مشارکت شهروندان	Q7	۰/۶۲	۹/۴۳
مبارزه با فساد	Q6	۰/۵۹	۸/۶۴
عدالت طلبی	Q11	۰/۵۸	۸/۵۰
دولت محوری	Q8	۰/۵۶	۸/۱۹
کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله	Q12	۰/۵۶	۸/۲۸

شفافیت و پاسخگویی	Q1	۰/۵۲	۷/۷۶
نظارت	Q2	۰/۵۲	۷/۶۶
مدیریت اقتصادی	Q10	۰/۵۲	۷/۳۱
قانونگرایی	Q15	۰/۵۰	۷/۴۲
شایسته سالاری در انتصاب کارگزاران حکومتی	Q13	۰/۴۹	۶/۸۵
اثر بخشی دولت	Q3	۰/۴۸	۶/۸۴
توسعه اجتماعی	Q9	۰/۴۸	۷/۰۹
حاکمیت قانون	Q5	۰/۴۷	۶/۶۹
مشارکت مردم در تصمیم سازی و تصمیم گیری در عرصه ملی و جهانی	Q17	۰/۴۳	۶/۲۰
نظارت بر عملکرد و اطمینان از صحت عمل دستگاهها	Q14	۰/۴۲	۶/۰۶
بهبود مستمر نظام و ساختار دولتی	Q16	۰/۴۰	۵/۸۶
کیفیت تنظیم مقررات	Q4	۰/۳۸	۵/۳۰

مدل نهایی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی

نتایج یافته ها

پژوهش حاضر با هدف « بررسی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی » مورد مطالعه دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک، انجام شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، از نوع پژوهش-های اکتشافی است. جامعه آماری پژوهش مدیران دهیاران و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک که شامل ۳ بخش مرکزی، معصومیه، ساروق (۹۴ روستا) به تعداد ۳۰۲ نفر شورا به علاوه ۹۱ نفر دهیار هستند. از این تعداد ۹۱ نفر دهیار که ۳ نفر از دهیاران همزمان دو روستا را تحت مدیریت دارند که با استناد به جدول مورگان، ۱۸۱ نفر به عنوان نمونه به

شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شد. در این تحقیق برای بررسی روابط بین اجزاء مدل از مدل یابی معادلات ساختاری استفاده شد و نتایج زیر حاصل گردید:

مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک شامل چه عواملی است؟

در این پژوهش، مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی شامل عوامل زیر می باشد:

شفافیت و پاسخگویی

نظارت

اثربخشی دولت

کیفیت تنظیم مقررات

حاکمیت قانون

کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله

مشارکت شهروندان

دولت محوری

توسعه اجتماعی

مدیریت اقتصادی

عدالت طلبی

شایسته سالاری در انتصاب کارگزاران حکومتی

نظارت بر عملکرد و اطمینان از صحت عمل دستگاه ها

بهبود مستمر نظام و ساختار دولتی

مشارکت مردم در تصمیم سازی و تصمیم گیری در عرصه ملی و جهانی

اولویت بندی مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک چگونه است؟

نتایج بدست آمده از آزمون تحلیل عاملی نشان داد که :

مشارکت شهروندان

مبارزه با فساد

عدالت طلبی

دولت محوری

کارآمدی دولت در انجام وظایف محوله

شفافیت و پاسخگویی

نظارت

مدیریت اقتصادی

قانونگرایی

به ترتیب مهم ترین مولفه های حکمرانی خوب در عملکرد دستگاه های حاکمیتی دهیاری ها و شوراهای اسلامی روستاهای شهرستان اراک بودند.

در خصوص نتایج بدست آمده باید گفت، حکمرانی خوب ایده‌های است که به دنبال ناکارآمدی سازوکارهای پیشین توسعه مطرح شد. در واقع، این ایده به دنبال آن است که دولت‌ها و به طور کلی ساختار اداری و سیاسی را به سمتی هدایت کند که کمترین فساد و آسیب‌های درونی (که معمولاً باعث تضعیف دستگاه‌های مدیریتی و سیاسی می‌شود) بروز کند. این ایده با سازوکارهایی همچون پاسخگویی بیشتر در بدنه دولت، قانون محوری، عدالت جویی، مشارکت جویی و کارایی و اثربخشی و... گرچه دیرزمانی نمی‌گذرد که به عنوان یک نگرش جدید مدیریتی مطرح شده است، تاکنون مباحث زیادی را پیرامون خود برانگیخته و اندیشمندان بسیاری را به تحقیق و اظهار نظر در این باره واداشته و به یکی از مهمترین و جذابترین مفاهیم در علوم اجتماعی، به ویژه مدیریت دولتی، مبدل شده است. با توجه به مباحث مطرح شده، حکمرانی خوب به گونه‌ای که با الزامات نظام جمهوری اسلامی سازگاری داشته باشد، از ضروریات شمرده می‌شود. اگر قرار باشد آینده‌ای روشن برای جمهوری اسلامی ایران با عنوان تمدن نوین اسلامی رقم بخورد، این امر نیازمند توجه جدی به حکمرانی خوب است. شش عنصر مشارکت و اجماع، حاکمیت قانون، عدالت و انصاف، شفافیت، کارایی و اثربخشی، و پاسخگویی و مسئولیت پذیری، مهمترین عناصر حکمرانی خوبند که منافاتی با ارزش‌های اسلامی و نیز با قانون اساسی جمهوری اسلامی ندارند و در صورت اجرای درست و مؤثر می‌توانند تضمین‌کننده سلامت نظام سیاسی و مدیریتی این نظام باشند. اگرچه ادعا نیست که این موارد یکباره و دفعتاً اتفاق خواهند افتاد، ولی تحقق آنها نیازمند عزم و تلاش جدی است.

با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهاد می‌شود؛ برای دستیابی به حکمرانی خوب لازم است نقش مردم در بخشهای مختلف مدیریت افزایش یابد؛ به همین ترتیب، قانونمندی، شفافیت، کارایی و اثربخشی، و مسئولیت پذیری و پاسخگویی باید تقویت شوند. در برخی از این موارد، پیشرفت‌هایی صورت گرفته است؛ ولی در مجموع نیازمند عزم جدی مسئولان نظام است تا بتوان از فساد‌رهایی یافت. انجام و تحقق این امر، به میزان زیادی با قوانین موجود امکانپذیر است؛ و در مواردی مانند شفافیت، نیازمند اتخاذ سازوکارهایی است که منافاتی با ارزش‌های اسلامی و ارزش‌های مندرج در نظام جمهوری اسلامی ندارد. تدوین و تصویب قوانین مکمل در این خصوص میتواند به تکمیل فرایند دستیابی به حکمرانی خوب کمک کند.

منابع و مآخذ

۱. استعلاجی، علیرضا. ۱۳۹۱. بررسی مدیریت الگوی روستایی در ایران با تاکید بر مدیریت محلی و مشارکتی دهیاری ها. فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران. دوره جدید. سال دهم، شماره ۳۲-بهار
۲. افتخاری، عبدالرضا رکن الدین؛ جلال عظیمی آملی، مهدی پورطاهری، زهرا احمدی پور. ۱۳۹۰. تبیین رابطه رهیافت حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی در مناطق روستایی استان مازندران؛ مجله پژوهش‌های روستایی، دوره ۲، شماره ۴، صفحه: ۱-۳۴.
۳. افتخاری، عبدالرضا رکن الدین؛ جلال عظیمی آملی، مهدی پورطاهری، زهرا احمدی پور. ۱۳۹۱. ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب روستایی در ایران. فصلنامه ژئوپلیتیک-سال هشتم، شماره ۲، صص ۱-۲۸.
۴. افتخاری، عبدالرضا رکن الدین؛ حمدالله سجاسی قیداری، و جمشید عینالی. ۱۳۸۶. «نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیر گذار»، روستا و توسعه، ۱۰ (۲)، صص ۳۱-۱.
۵. چمبرز، ۱۳۷۶. «توسعه روستایی، اولویت بخشی به فقرا»، ترجمه مصطفی ازکیا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۶. سجاسی قیداری، حمدالله، حاجیان، نرگس. (۱۳۹۷). ارزیابی مدیریت محلی در مناطق روستایی با شاخصهای حکمروایی مطلوب نمونه موردی: روستاهای توابع شهرستان چناران. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۸(۲۸)، ۱۹۱-۲۰۸.
۷. عظیمی آملی، جلال و عبدالرضا رکن الدین افتخاری. ۱۳۹۳. حکمروایی روستایی (مدیریت توسعه پایدار)؛ انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۸. فیروزآبادی، حسین. حسین ایمانی جاجرمی. ۱۳۹۱. وضعیت رضایت روستاییان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری ها (مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین)، پژوهش‌های روستایی، شماره ۹ دوره ۳ (۱)، صص ۶۱-۹۱.
۹. مهدوی، داوود و زیور کریمی‌پور. ۱۳۹۱. تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران. گاهنامه پژوهشی دانشگاه پیام نور استان چهار محال بختیاری، شماره ششم، دوره زمستان.
۱۰. مهدوی، مسعود و علی اکبر نجفی کانی. ۱۳۸۴. دهیاری تجربه ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران (نمونه ی موردی؛ دهیاری های استان آذربایجان غربی). پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۳۷، شماره ۵۳، پاییز، صص ۲۱-۳۹.
۱۱. هاشمی، سیدسعید. سیدحسن مطیعی لنگرودی و مجتبی قدیری معصوم و محمد رضا رضوانی و سید محمد مقیمی. ۱۳۹۰. تبیین نقش دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در توسعه کارآفرینی روستایی (مطالعه موردی- بهاباد استان یزد). پژوهش‌های روستایی- سال دوم- شماره یکم- بهار ۹۰- صص ۹۳-۱۱۴.
12. Barkin, D. 2000. Local Governance: A model of Sustainable Rural Resource management for the Third world, Int. J. Agriculture Resources, Governance and Ecology, 1(1): 43-55.
13. Zhang, Haixia, 2010. Study on Factors Affecting Performance of Non-profit organizations in the Participatory Working Methods. Journal of Agricultural Science, 2(3): 174-182.
14. Johnson, Ronald. W. and Minis, Jr. Henry, P. 2007. Toward Democratic Decentralization: Approaches to Promoting Good Governance, near east bureau. US AID, Washington, D.C.
15. Opricovic S. and Tzeng, G.H. 2007. Extended VIKOR method in comparison with outranking methods. European Journal of Operational Research 178: 514, 529.
16. Parhizgaria, A.M. and Ronald Gilbert, G. 2004. Measures of organizational effectiveness: private and public sector performance, journal of Omega, 32: 221-229

www.spconf.ir

هشتمین کنفرانس ملی مطالعات مدیریت و اقتصاد در علوم انسانی

8th National Conference on
Management Studies and Economics in the Humanities